

LAUSUNTO

Helsinki 8.11.2024

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

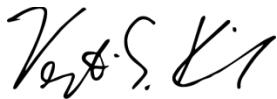
Viite: HE 135/2024 vp

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle työttömyysturvalain ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 ja 8 §:n muuttamiseksi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 240 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä lähes 70 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Anna Järvinen, anna.jarvinen@soste.fi, p. 050 586 5677

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTE kiittää mahdollisuudesta lausua työttömyysturvaan liittyvistä muutoksista.

SOSTE korostaa

- SOSTE ei kannata työttömyysturvan eikä liikkuvuusavustuksen korotusosista luopumista. Rangaistuksiin ja kontrolliin pohjautuvan aktivoinnin sijaan ihmisiä tulisi työttömyysturvassa kannustaa palkitsemalla aktiivisuudesta.
- SOSTE ei kannata myöskään osittaisen työmarkkinatuen määrän leikkausta. Tuen taso on jo nyt liian matala.

Korotusosat kannustavat työnhakijoita aktiivisuuteen

Esityksessä ehdotetaan, että työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavasta peruspäivärahan ja työmarkkinatuen korotusosasta sekä ansiopäivärahan korotetusta ansio-osasta luovutaan. Esityksessä ehdotetaan, että myöskään liikkuvuusavustusta ei voisi enää saada korotettuna. SOSTE ei kannata esityksiä.

Työllistymistä edistävän palvelun ajalta on voinut saada työttömyyspäivärahan korotettuna yhteensä korkeintaan 200 arkipäivältä. Korotusosa on työttömän perusturvassa 5,29 euroa päivässä eli keskimäärin 114 euroa kuukaudessa. Korotettu ansio-osa oli keskimääräinen 7,80 euroa päivässä vuonna 2023. Pienituloisille yli 100 euron tulojen väheneminen kuussa on merkittävä heikennys toimeentuloon.

Aktiiviajan korotusosat ovat kannustaneet työnhakijoita osallistumaan työllistymistä edistäviin palveluihin, vaikka ne lähtökohtaisesti ovat muutenkin velvoittavia. Mielestämme kaikki aktiivisuus ja työnteko ihmisen yksilöllisen työ- ja toimintakyvyn rajoissa on arvokasta. Rangaistuksiin ja kontrolliin pohjautuvan aktivoinnin sijaan ihmisiä tulisi työttömyysturvassa kannustaa palkitsemalla aktiivisuudesta – siitä, että ihminen vähentää aktiivisesti omaa riskiään työttömyyden pidentymisestä. Aktiiviajan korotuksista luopuminen on tälle periaatteelle vastakkainen askel. Vapaaehtoisesti palveluun osallistuvan ihmisen motivaatio, ja sitä kautta palvelusta saatava hyöty, on todennäköisesti korkeampi kuin palveluun sanktion uhalla pakotetun henkilön. Muutos tekisi aktiivisuudesta ja palveluihin osallistumisesta nykyistä kannattamattomampaa ja voisi myös johtaa työttömyyden pitkittymiseen ihmisten jäädessä työllistymistä ja osaamista edistävien palvelujen ulkopuolelle.

Esityksessä todetaan korotusosien poistamisen osaltaan valmistelevan uuteen yleistukeen siirtymistä. Tavoitteet etuusjärjestelmän sujuvoittamisesta ovat sinällään kannatettavia, mutta uuteen yleistukeen siirtyminen ei saa tarkoittaa vain leikkauksia ja etuuksien ehtojen kiristymistä.

Osittaisen työmarkkinatuen taso on jo nyt liian matala

Esityksessä ehdotetaan, että osittaisen työmarkkinatuen vähimmäismäärää laskettaisiin nykyisen 50 prosentin sijasta 35 prosenttiin tuen saajalle muuten maksettavasta työmarkkinatuesta. Tämä tarkoittaa vain noin 280 euroa kuukaudessa. SOSTE ei kannata esitystä. Ehdotettu tuen taso on aivan liian matala. Muutos myös lisää asumistuen ja toimeentulotuen kuluja, mitä ei voi pitää järkevänä.

Osittaista työmarkkinatukea saavista suurin osa on alle 30-vuotiaita, joten leikkaus kohdistuu pääosin nuoriin aikuisiin. Joukossa on kuitenkin myös vanhempia tuen saajia. Osittaiseen työmarkkinatukeen sisältyy oletus, että vanhempiensa luona asuvat henkilöt saavat taloudellista tukea vanhemmiltaan. Voi kysyä, kuinka kestävää on olettaa vanhempien avustavan taloudellisesti aikuisia lapsiaan, kun muuten heillä elatusvelvollisuutta ei enää ole.

Jo nykyinen tuen taso (50-prosenttinen työmarkkinatuki) on katsottu selvästi liian matalaksi suhteessa ILO:n sopimuksen vaatimaan tasoon. Siksi etuuteen on säädetty tarveharkinta, jolla on tarkoitus varmistaa hakijan todellinen taloudellinen tilanne hänen vanhempiinsa nähden. Työmarkkinatuki voidaan maksaa täysimääräisenä, jos hakija voi osoittaa luotettavasti, etteivät vanhemmat tosiasiallisesti tue häntä taloudellisesti. Esityksessä kerrotaan, että suurin osa tuesta on maksettu miniminä, vain kahdeksassa prosentissa korvatuista päivistä tuki oli minimiä suurempi. Kun minimiä suuremman tuen maksaminen on näin harvinaista, herää kysymys, ovatko kaikki hakijat tietoisia tarveharkinnan mahdollisuudesta ja osaavatko he hakea täyttä tukea? Esityksen mukaan arviolta 23 prosenttia työmarkkinatuen saajista on ilmoittanut vanhempiensa tulot, ja heistä suurin osa on saanut tuen alennettuna vanhempien tulojen vuoksi. Esitys ei kuitenkaan kerro sitä, onko näissä tapauksissa arvioitu sitä, tukevatko vanhemmat tosiasiallisesti hakijaa taloudellisesti. Nyt kun tuen tasoa ollaan entisestään leikkaamassa, tulisi arvioida, turvaako tarveharkinnan mahdollisuus tosiasiaassa tuen saajille perustuslaissa turvatun perustoimeentulon turvan.

Kannatettava muutos on, että työmarkkinatuessa ei hakijan vanhempien tuloina otettaisi huomioon omaishoitajan eikä perhehoitajan hoitopalkkiota.

Sosiaaliturvaleikkausten kumuloituvat vaikutukset huomioitava

Sosiaali- ja terveysministeriön 23.9.2024 julkaisema sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arviointi osoittaa, että vuosien 2024–2025 leikkaukset osuvat erityisesti kolmeen pienituloisimpaan tulokymmenykseen. Kokonaisvaikutusten kannalta merkittävimpiä ovat leikkaukset työttömyysturvaan ja yleiseen asumistukeen. Koko väestön suhteellinen pienituloisuusaste kasvaisi vuosien 2024–2025 muutosten seurauksena 1,7 prosenttiyksikköä, mikä tarkoittaa noin 100 000 henkilöä. Perustoimeentulotuen etuusmenojen arvioidaan kasvavan laskennallisesti runsaat 30 prosenttia. Myös vuosien 2024 ja 2025 terveysturviin kohdistuvat muutokset pienentävät suhteellisesti eniten kolmeen pienituloisimpaan tulokymmenykseen kuuluvien ihmisten tuloja.

STM arvioi myös toimeentuloturva- ja sosiaali- ja terveyspalvelulainsäädännön muutosten yhteisvaikutuksia eri ihmisryhmien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Arvioinnissa todetaan, että myös palveluleikkausten kielteiset vaikutukset kohdistuisivat valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleviin pienituloisiin henkilöihin, jotka ovat pelkästään julkisen perusterveydenhuollon varassa. Eli esimerkiksi nuoriin aikuisiin, osatyökykyisiin, vaikeasti työllistyviin työttömiin, ikääntyneisiin ja vammaisiin ihmisiin.

Kun näin tiedetään, että leikkaukset osuvat jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleviin pienituloisiin ihmisiin, ei lisäleikkauksia tule enää tehdä.

SOSTEn 6.11.2024 [julkaisema selvitys](#) kertoo, että sosiaaliturvaleikkausten vaikutukset näkyvät jo kentällä. Kyselyyn vastanneet sosiaalialan ammattilaiset, diakoniatyöntekijät ja järjestöt arvioivat leikkausten pahentaneen ihmisten toimeentulovaikeuksia. Vastaajat näkivät erityisesti asumistuen

leikkausten ja toimeentulotuessa hyväksyttävien asumismenojen kiristyksen sekä työttömyysturvan leikkausten heikentäneen ihmisten toimeentuloa. Sosiaaliturvaleikkausten seurauksena vastaajat kertoivat ihmisten ahdistuksen ja stressin lisääntyneen, vuokratien ja häätöjen yleistyneen, ruoka-avun tarpeen kasvaneen sekä ruuasta ja lääkkeistä tinkimisen lisääntyneen. Vastaajien mukaan nyt nähdään sosiaaliturvaleikkauksista vasta alkuvaiheen vaikutuksia. Tulevaisuudessa vaikutukset ihmisten toimeentuloon tulevat olemaan vielä voimakkaampia.

Kyselyssä esiin tullut ihmisten asumisen vaarantuminen ja esimerkiksi ruuan ja lääkkeiden välillä valitsemisen ovat huolestuttavia kehityskulkuja. Inhimillisten kärsimysten lisäksi sosiaalisten ongelmien lisääntyminen kasvattaa myös julkisia kuluja tulevaisuudessa.